

Dansk Kvindesamfunds høringsvar til Straffelovrådets betænkning nr. 1574/2020 om en frivillighedsbaseret voldtægtsbestemmelse. Sagsnr. 2020-730-0367.

Generelle bemærkninger

Dansk Kvindesamfund takker for muligheden for at indgive høringsvar og fremsender hermed vores kommentarer til Straffelovrådets betænkning nr. 1574/2020 om en frivillighedsbaseret voldtægtsbestemmelse.

Dansk Kvindesamfund vil først takke for Straffelovrådets grundige og gennearbejdede betænkning og for den omfattende inddragelse af udenlandsk voldtægtslovgivning og erfaringer. Den meget lange gennemgang efterlader blandt andet det indtryk, at flere lande gennem en årrække har haft en samtykkebaseret lovgivning, uden at det tilsyneladende har voldt større problemer. Vi ser det som et stort fremskridt, at et enigt Straffelovråd peger på, at der er behov for en væsentlig ændring af straffelovens voldtægtsbestemmelse, så bestemmelsen kommer til at afspejle et mere moderne syn på seksualitet og tydeliggøre beskyttelsen af den seksuelle integritet og selvbestemmelsesret. Ændringen af voldtægtsbestemmelsen vil styrke markeringen af samfundets klare afstandstagen fra voldtægt, seksualiseret vold og andre seksuelle overgreb. Det er et væsentligt skridt væk fra et gammeldags kønssyn, der har været præget af, at det er kvindens ansvar at skulle beskytte sin dyd og kæmpe imod, hvilket også afspejlede sig i straffelovgivningen og retspraksis.

Straffelovgivningen er udtryk for samfundets etiske spilleregler, som opstilles for acceptabel og uacceptabel adfærd. Den udtrykker en autoritativ norm for samfundets værdier og standarder for opførsel. En nutidig voldtægtsbestemmelse må derfor afspejle den herskende opfattelse af lighed mellem kønnene, som er en grundlæggende værdi i det danske samfund, så anerkendelsen af ligestilling og ligeværd mellem mænd og kvinder også kommer til udtryk både i lovgivning, politik og i praksis. Derfor er det efter Dansk Kvindesamfunds opfattelse helt afgørende, at spørgsmålet om samtykke bliver det centrale i den kommende voldtægtsbestemmelse. Sex er en aktiv handling og kræver begge parter velvillighed, accept og samtykke, udtrykt enten via ord eller handling.

Et moderne og nutidigt syn på køn og seksualitet

Anerkendelsen af kønnenes ligeværd og ligestilling må indebære, at alle aspekter af menneskers basale behov, evner og vilje til at handle selvstændigt anses som ligeværdige og lige beskyttelsesværdige. Dette gælder også med hensyn til menneskers seksuelle selvbestemmelsesret, seksuelle integritet og personlige frihed og omfatter også beskyttelsen af mænd og kvinder som ligeværdige seksuelle væsener.

Voldtægt er den mest ensidigt kønsbaserede forbrydelse mod kvinders seksuelle integritet og selvbestemmelsesret i straffeloven, idet voldtægt næsten undtagelsesfrit begås af mænd mod kvinder. For at sikre beskyttelsen af kvinders seksuelle autonomi mener Dansk Kvindesamfund, at en voldtægtsbestemmelse baseret på samtykke er nødvendig. Efter almindelig sprogbrug betyder et

samtykke (konkret til sex), at der må foreligge en eller anden form for positiv tilkendegivelse, udtrykt via ord eller handling. Derfor mener Dansk Kvindesamfund, at det må være en forudsætning, at en kvindes ønske om at deltage i samleje ikke blot kommer til udtryk gennem passivitet eller "uengagement" (betænkningen s. 180), men at der må foreligge en eller anden form for fysisk eller verbal positiv tilkendegivelse af ønske om samleje eller andre former for seksuelle aktiviteter.

Af Straffelovrådets flertals bemærkninger fremgår det, at kvinder nogle gange er helt passive i et seksuelt forhold, og at det må bero på en konkret vurdering, om passivitet er udtryk for frivillighed eller ufrivillighed, og at der i nogle tilfælde er en formodning om frivillighed, som gør, at kvinden skal sige fra (betænkningen s. 13, 15, 136, 137, 176, 177, 180 og 181). Dansk Kvindesamfund deler ikke den opfattelse, at der kan være en formodning om, at en kvindes passivitet er udtryk for frivillighed, og at kvinden derfor skal sige fra. Vi mener, at en sådan formodning er ensidig og medfører en risiko for, at den ene part bliver genstand for den anden parts behovstilfredsstillelse. Dette er ikke i overensstemmelse med det nutidige syn på køn og seksualitet, der bygger på lige ret til seksuel frihed og integritet for kønnene. Det vil efter Dansk Kvindesamfunds overbevisning fordre, at begge parter i et samleje ikke blot deltager i et vist omfang, men også sikrer sig, at ønsket om samleje er gensidigt.

På Dansk Kvindesamfunds Krisecentre oplever vi, at kvinder, der udsættes for vold i parforhold, af frygt for repressalier i form af grovere vold, ikke modsætter sig mandens krav om samleje. Disse kvinder har således været udsat for gentagne voldtægter i deres parforhold, hvor de ikke har sat sig til modværge før og under voldtægten, men i stedet forholdt sig passivt, fordi det var det sikreste at gøre i situationen. En lov, som ikke ubetinget understreger, at passivitet aldrig er et samtykke, vil således betyde, at den, der udøver langvarig psykisk vold, og som også begår seksuelle overgreb mod sin partner, ikke vil kunne straffes.

Derfor er det vigtigt, at en ny voldtægtslov understreger, at man altid skal sikre sig hinandens samtykke, også i vores tætte og ægteskabelige relationer. Retten til at bestemme over egen krop skal også gælde efter mange års samliv.

Skal dans og en kort kjole kunne opfattes som et samtykke til sex?

Den eneste, der er skyld i voldtægt, det er voldtægtsforbryderen. Dette bør loven og retspraksis også afspejle, fremfor at der er fokus på, hvad ofret har gjort 'forkert' og skulle have gjort anderledes for at have undgået et overgreb. Dog findes der tilfælde i retspraksis (f.eks. U 2016.3880 Ø), hvor en kvindes adfærd forud for gerningstidspunktet er blevet tolket som, at kvinden gennem sin adfærd har kunnet give indtryk af, at hun har indvilliget i et senere samleje. Det samme gælder spørgsmål til ofrets påklædning op til og under gerningstidspunktet. En sådan ensidig tolkning respekterer efter Dansk Kvindesamfunds opfattelse ikke kvindens selvbestemmelsesret. Om end en kvinde indledningsvist i et forløb har måttet udtrykke lyst til sex, har hun til enhver tid ret til at ændre mening. Og desuden er det vigtigt at understrege, at det ikke bør kunne tolkes sådan, at visse beklædningsgenstande kan 'opfordre' til sex, som f.eks. g-strengstrusser eller nedringende bluser. Dansk Kvindesamfund mener derfor, at kun kvindens adfærd i selve gerningsøjeblikket kan tillægges betydning i en vurdering af, om hun har samtykket til samleje.

Hertil kommer, at hvis manden er i tvivl om, hvad kvindens adfærd i gerningsøjeblikket er udtryk for, har han ansvaret for at sikre sig, at hun faktisk ønsker samleje (det som Straffelovrådets mindretal i betænkningen kalder en "afklaringspligt", der skal være gensidig og dermed gælde for begge parter).

Dansk Kvindesamfund mener, at Straffelovrådets flertal lægger op til, at kvindens adfærd også forud for samlejet kan tillægges betydning i vurderingen af, om hun har deltaget frivilligt (betænkningen s. 181).

Dansk Kvindesamfund er meget opmærksom på, at voldtægt af bevismæssige årsager er en forbrydelse, der er meget vanskelig at retsforfølge. Vi deler fuldt ud Straffelovrådets opfattelse af, at almindelige retsprincipper og den tiltaltes retssikkerhed skal varetages i samme grad som hidtil. En voldtægtsbestemmelse baseret på frivillighed vil efter Dansk Kvindesamfunds opfattelse ikke bidrage til at lette bevisførelsen. Straffelovrådets flertals udformning af en bestemmelse baseret på frivillighed og de meget lange bemærkninger til, hvordan manglende frivillighed skal forstås i bestemte situationer, viser efter vores opfattelse, at frivillighed er særdeles vanskeligt at bevise.

Dansk Kvindesamfund anerkender, at det uanset udformningen af den ny voldtægtsbestemmelse også fremover vil være svært at bevise en gerningspersons forsæt til voldtægt. Beviser for frivillighed angår i højere grad fraværet af tvang (dvs. noget negativt), mens bevistemaet for samtykke handler om, hvorvidt der har foreligget et samtykke (dvs. noget positivt). Alt andet lige antager Dansk Kvindesamfund, at det vil være lettere at bevise et samtykke i praksis, og at det kan få afgørende betydning for såvel politi, anklagemyndighed som for domstolenes afgørelser. Dansk Kvindesamfund mener derfor, at en samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse bedst kan styrke det strafferetlige værn mod voldtægt.

Afsluttende bemærkninger

Dansk Kvindesamfund glæder sig over, at der med Straffelovrådets betænkning foreligger et grundigt forarbejde for en politisk stillingtagen til en ny udformning af voldtægtsbestemmelsen i Danmark. Vi deler Straffelovrådets opfattelse af behovet for en ny voldtægtslovgivning, som i højere grad beskytter mod alle tilfælde af voldtægt, og som vil være med til at forebygge voldtægt.

Vi mener, at en ny samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse kan sikre en forbedring af voldtægtsfrees retsbeskyttelse, da der lige nu er en uacceptabel høj straffrihed forbundet med at begå voldtægt. Vi hilser en ny samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse velkommen, især da den ikke vil slække på retssikkerheden for en tiltalt for voldtægt. Samtidig vil en ny voldtægtsbestemmelse centreret om samtykke signalere, at samfundet vægter både kvinders og mænds seksuelle selvbestemmelsesret, seksuelle integritet og ikke mindst deres personlige frihed højt. En samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse kan bidrage væsentligt til at nedbryde kulturelle stereotyper og fremme anerkendelsen af seksuel selvbestemmelsesret.

Dansk Kvindesamfund mener, at Danmark med en voldtægtsbestemmelse baseret på samtykke på den bedst mulige måde kan retsforfølge voldtægt i overensstemmelse med forpligtelsen efter artikel 36 i Istanbulkonventionen. Vi foreslår derfor, at den ny voldtægtsbestemmelse, både i terminologi og substans, modelleres efter Istanbulkonventionens artikel 36, der tager udgangspunkt i samtykke.